

Nr 119.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under tionde huvudtiteln, punkt 51, framlagt preliminärt förslag i ämnet, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 83, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 24 februari 1950, föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén m. fl.* (I: 384) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg i Malmö m. fl.* (II: 471), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå i Kungl. Maj:ts proposition nr 83 gjord hemställan att till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall m. fl.* (I: 385) och den andra inom andra kammaren av herr *Kristensson i Osby m. fl.* (II: 472), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 83;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: 473), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 83.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna II: 471, II: 472 och II: 473.

Genom beslut av 1949 års riksdag (r. skr. nr 226) anvisades till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor under tionde huvudtiteln dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 100 000 kronor, dels ock för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Ifrågavarande anslag har utnyttjats under inseeende av ett i februari 1949 bildat samarbetsorgan, benämnt Ekonomisk Information. I detta organ, som arbetar under statsrådet Sven Anderssons ordförandeskap, representeras Svenska arbetsgivareföreningen av direktörerna F. Jarre och K. Åberg, Landsorganisationen i Sverige av ombudsman F. Allard och sekreterare N. Kell-

gren, som efterträtt sekreterare R. Meidner, samt Tjänstemännens centralorganisation av ombudsman P. E. Bergström. Dessutom ingår statssekreterare R. Sterner såsom arbetande ledamot. Organet har tillkommit för att genom ekonomisk upplysningsverksamhet stödja det arbete, som bedrivs i det av statsrådet Sköld ledda samarbetsorganet för produktions- och exportökning.

Föredragande statsrådet har inledningsvis lämnat en redogörelse för den verksamhet, som bedrivits av Ekonomisk Information och därefter med avseende å behovet av fortsatt upplysningsverksamhet anfört följande.

»De behov, som motiverat tillkomsten av denna upplysningsverksamhet, kvarstå allttjämt, även om de på grund av förhållandenas utveckling i någon mån hålla på att ändra karaktär. Fortfarande är överrörligheten på arbetsmarknaden större än normalt, särskilt vad gäller yngre arbetskraft, men en påtaglig förbättring har dock inträtt under de senaste två åren. Onödigt frånvaro från arbetet förekommer allttjämt, ehuru i något mindre utsträckning än tidigare. Förlusterna på grund av olycksfall i arbete äro fortfarande mycket betydande och på detta område önskar Ekonomisk Information i samarbete med arbetarskyddsnämnden medverka i en intensifierad upplysningskampanj. Behovet av upplysning om värdet av fortsatt rationalisering kvarstår. Visserligen torde förståelsen för värdet av att produktion och distribution bli mera effektiva vara vida större än tidigare. Det är också sant, att produktiviteten inom näringslivet under senare år ökat i något snabbare takt än under förkrigstiden. Men förbättringen synes dock inte stå fullt i proportion till den stora mängd av ny och modern produktionsutrustning, som tillkommit under de senare årens intensiva investeringsverksamhet. Eftersom produktiviteten försämrades under de första krigsåren, är den totala förbättringen sedan slutet av 30-talet förhållandevis begränsad, om man bortser från jordbruket, som i detta avseende gjort betydande framsteg. Behovet av fortsatt rationalisering är också stort, eftersom det gäller att genom ökad produktion få mer varor över för export och lägga en grund för nya standardförbättringar i framtiden. Fortfarande finnas grupper av både löntagare och företagare, som föredraga invanda och prövade metoder även när förbättringar i produktion och distribution äro möjliga att åstadkomma. Behovet av ett fortsatt upplysningsarbete i denna fråga är numera desto större, eftersom det ändrade marknadsläget efterhand skulle kunna återuppliva vissa i huvudsak felaktiga eller i alla händelser överdrivna föreställningar om att rationalisering skapar arbetslöshet — föreställningar som kunna skymma blicken för att det just i ett svårare konkurrensläge kan framstå som särskilt angeläget att höja den ekonomiska effektiviteten för att på så sätt öka den ekonomiska tryggheten genom att skapa bättre förutsättningar för näringslivet att stå emot det hårdare konkurrenstrycket.

Det kan vidare visa sig, att den nuvarande knappheten på virke blir kännbar även i fortsättningen och det därför erfordras en medverkan i upplysningsarbetet rörande möjligheterna att spara på trä. På samma sätt kan

en medverkan även i andra dylika materialbesparingskampanjer bli av behovet påkallad.

Härtill kommer det allmänna behovet av fortgående upplysning rörande förändringarna i det ekonomiska läget. Visserligen måste denna upplysningsuppgift i första hand åvila de vanliga publicitetsorganen, främst dags- och fackpress, som ställer ett omfattande sakmaterial till allmänhetens förfogande. Erfarenheten visar dock, att på detta område erfordras ytterligare insatser ägnade att sprida en något mera allmän kunskap om själva huvudragen i den ekonomiska situationen och om de stora sammanhangen i det ekonomiska livet. Egentligen är detta icke någon ny uppgift för det allmänna. Olika offentliga verk publicera sedan mycket länge ett omfattande material om den ekonomiska utvecklingen. Detta material blir inom konjunkturinstitutet underkastat ytterligare analys och bearbetning. Vad det här gäller är endast att framlägga vissa särskilt relevanta data i en mera allmänt tillgänglig form än som hittills vanligen brukat förekomma i offentlig publikationsverksamhet. En sådan kompletterande insats måste betecknas såsom ganska angelägen i ett samhälle, som är grundat på det fria folkstyrets princip — givetvis dock under förutsättning, att kraven på opartiskhet och objektivitet i redovisningen härvid bli fullt tillgodosedda.

Som framgått av den lämnade redogörelsen har i enlighet med det program, som framlades i förra årets proposition i ämnet, verksamheten hittills uteslutande gått ut på att inom landet sprida kännedom om ekonomiska förhållanden och om de krav, som läget ställt på olika insatser. Det material, som i mera allmänt tillgänglig form sammanställs av Ekonomisk Information, torde emellertid i vissa fall, efter för ändamålet avpassad omarbetning, kunna utnyttjas även för goodwill-upplysning om Sverige i utlandet. Med hänsyn till den gradvisa övergång till köparmärknad, som inträtt under år 1949 — även om denna tills vidare delvis hejdats efter devalveringen — synes också behov föreligga av en intensifierad upplysningsverksamhet om svensk ekonomi i andra länder. Givetvis har detta behov i olika andra sammanhang beaktats. Den direkt säljande upplysningsverksamheten måste av naturliga skäl helt åvila vederbörande exportföretag, som intensifierat sina ansträngningar på detta område. För att stödja branschvis anordnade marknadsundersökningar i Förenta staterna ha ur handels- och sjöfartsfonden 280 000 kronor ställts till Exportföreningens förfogande och ytterligare medel å tillhoppa omkring 200 000 kronor ställts i utsikt ur samma fond. Detta stöd är emellertid av engångsnatur. För allmän goodwill-upplysning om Sverige i utlandet har liksom föregående år i statsverkspropositionen äskats anslag under tredje huvudtiteln. Huvudposterna avse bidrag till svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, svensk-amerikanska nyhetsbyrån och svensk-internationella pressbyrån. Svenska institutet har gjort betydande insatser, huvudsakligen av kulturell art. För distribution av trycksaker på utländska språk med ekonomiska uppgifter om Sverige saknas ofta medel i tillgängliga anslag. Det synes också föreligga behov av en eller ett par kortfilmer rörande Sveriges produktion och

leveransmöjligheter, som t. ex. skulle kunna ställas till beskickningars och handelssekreterares förfogande eller användas som förspel vid filmvisningar i utlandet anordnade av enskilda svenska exportföretag, som visa egna filmer. Jag föreställer mig, att en sådan kortfilm om svensk ekonomi skulle kunna utföras på sådant sätt, att en något modifierad svensk upplaga av densamma med fördel skulle kunna ingå i den för svensk publik avsedda ekonomiska upplysningsverksamheten.

Enligt min mening bör Ekonomisk Information dock endast i begränsad utsträckning anlitas för dylika uppgifter, som väsentligen måste åligga andra organ. Men i den mån det visar sig, att det föreligger praktiska behov av vissa kompletterande insatser, särskilt om dessa kunna samordnas med organets huvuduppgift, borde det enligt min uppfattning icke föreligga hinder att i särskilda fall lämna dylik medverkan till den för utlandet avsedda upplysningsverksamheten — under förutsättning likväl att det blir fråga om behov, som icke kunna tillgodoses med anlitande av andra anslag. I alla hithörande fall bör givetvis ett samarbete etableras med handelsmyndigheterna och med Exportföreningen.

Under förutsättning att en mindre andel av anslaget skulle få användas för sistnämnda ändamål, skulle kostnaderna för verksamheten uppgå till 1 000 000 kronor med den ungefärliga fördelning på olika huvudposter, som framgår av följande uppställning, vari för jämförelse motsvarande beräknade kostnad för innevarande budgetår upptagits:

Kostnad i kr. för:	1949/50	1950/51
Film	265 000	300 000
Broschyrer och div. trycksaker	135 000	210 000
Affischer och affischering	45 000	90 000
Annonsering	220 000	200 000
Studieverksamhet	90 000	100 000
Pressservice o. d.	10 000	25 000
Löner och arvoden	45 000	55 000
Distribution, lokaler, inventarier m. m.	20 000	20 000
	<hr/>	<hr/>
	Summa 830 000	1 000 000

De olika posterna torde erfordra en närmare kommentar. Med hänsyn till att de redan inspelade filmerna med något undantag torde kunna användas även under nästa budgetår torde nya inspelningar, avsedda för den inhemska marknaden, icke erfordras i fullt samma utsträckning som under förevarande budgetår. Å andra sidan ha de redan inspelade filmerna delvis finansierats å anslaget på tilläggsstat för budgetåret 1948/49. Förutsätter man dessutom att en kortfilm avsedd för utlandet skulle ingå i programmet, har man däri ett ytterligare skäl att något höja beloppet jämfört med innevarande budgetår. Posten broschyrer och trycksaker behöver höjas, då detta upplysningsmedel hör till de mest verksamma. Hänsyn har härvid tagits till behovet att i samarbete med arbetarskyddsnämnden medverka i en kampanj mot olycksfallen. Under nästa budgetår synes även viss utom-

husaffischering böra ifrågakomma, varför denna post synes böra ökas. För annonsering torde däremot icke erfordras fullt samma belopp som under innevarande budgetår. För studiekurser räknar jag bl. a. med en uppskattad stegring i efterfrågan på den brevkurs, som utarbetats och som successivt kommer att omarbetas allteftersom läget förändras. Den presservice, som organiserats, skulle draga kostnader under hela nästa budgetår, medan den under innevarande år först på senare tid nått den avsedda omfattningen. Lönekostnaden ökas av samma anledning, i det att vissa anställda började sin tjänstgöring först när en del av innevarande budgetår förflutit.

Jag förutsätter emellertid, att fördelningen på olika kostnadsposter må underkastas de inbördes jämkningar, som kunna föranledas av de praktiska behoven.

Den beräknade reservationen å förevarande anslag för innevarande budgetår torde komma att uppgå till 200 000 kronor, vartill komma 15 000 kronor i intäkter av försäljningen av broschyren '4-årsplanen i korta drag'. Genom försäljning av vissa broschyrer, varav en f. n. är under tryckning, beräknar jag att under loppet av nästa budgetår 35 000 kronor kunna inflyta. Sålunda skulle sammanlagt 250 000 kronor stå till förfogande för utgifterna under budgetåret 1950/51. Medelsbehovet uppgår alltså till (1 000 000 -- 250 000 =) 750 000 kronor.»

Utskottet. Till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor anvisade 1949 års riksdag sammanlagt 1,1 miljon kronor. Medlen ha utnyttjats av det i februari 1949 bildade samarbetsorganet Ekonomisk Information, vilket tillkom som ett led i strävandena att övervinna rådande krisförhållanden och att öka produktion och export.

Kostnaderna för ifrågavarande ändamål beräknas för nästa budgetår till 1 miljon kronor, vilket belopp med hänsyn till förefintlig reservation ansetts kunna begränsas till 750 000 kronor.

Utskottet kan icke finna befogad anledning föreligga för den kritik, som i de i ämnet väckta motionerna riktats mot ifrågavarande upplysningsverksamhet. Sålunda kan utskottet icke ansluta sig till den mening, att den av Ekonomisk Information bedrivna verksamheten inrymmer onödigt dubbelarbete och därför bör — såsom i motionerna föreslagits — avskaffas. Utskottet vill nämligen erinra, att enligt de angivna riktlinjerna för samarbetsorganets verksamhet detsamma skall utnyttja de organ för upplysningsverksamhet, som redan finnas, och som kunna tillfälligt engageras vid varje särskild aktion, exempelvis inom radio, film, annonsverksamhet, dags- och tidskriftspress, föredragsverksamhet o. d. För undvikande av dubbeling i arbete och för åstadkommande av största möjliga samlade effekt skall samarbete eftersträvas med sådana enskilda och offentliga organ, som redan utföra ett upplysningsarbete inom olika delar av Ekonomisk Informations verksamhetsfält. Härigenom kan det bliva möjligt att ge det därvid hopsamlade materialet en mera allmänt tillgänglig utformning än vad som eljest plägar vara fallet, särskilt då det gäller offentlig publikationsverksamhet. Det är alltså icke här fråga om dubbelarbete i egentlig mening

— begränsningen av samarbetsorganets personal till ett fåtal talar även härför — utan om en medverkan i kompletterande syfte.

Med anledning av vad i vissa motioner anförts vill utskottet framhålla, att erfarenheten av den hittills bedrivna verksamheten icke givit belägg för att Ekonomisk Information sysslat med någon tendentiös propaganda för regeringens ekonomiska politik. Farhågor för framtiden i dylikt avseende torde vara helt uteslutna.

Enligt utskottets mening har ifrågavarande upplysningsverksamhet varit till stort gagn. Utskottet anser även, att de behov, som motiverat tillkomsten av denna verksamhet, alltjämt kvarstå. Sålunda är såsom föredragande statsrådet framhållit överrörligheten på arbetsmarknaden större än normalt liksom förlusterna på grund av olycksfall i arbete fortfarande mycket betydande. Behovet av upplysning rörande värdet av fortsatt rationalisering är även stort. Materialbesparingskampanjer på vissa områden torde vidare få anses alltjämt påkallade.

Med anledning av det anförda vill utskottet tillstyrka, att Ekonomisk Information beredes möjlighet att fortsätta sitt arbete. Mot de uppdragna riktlinjerna för den fortsatta verksamheten synes utskottet icke något vara att erinra. Utskottet finner därvid bl. a. hinder icke böra möta mot att samarbetsorganet i fråga i viss utsträckning får utnyttjas för goodwill-upplysning om Sverige i utlandet, dock under den av statsrådet angivna förutsättningen att det blir fråga om behov, som icke kunna tillgodoses med anlitande av andra anslag.

De av statsrådet verkställda kostnadsberäkningarna synas böra godtagas, varför utskottet tillstyrker den för nästa budgetår äskade medelsanvisningen.

Av det anförda följer, att utskottet avstyrker samtliga i ärendet väckta motioner.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 384 och II: 471, I: 385 och II: 472 samt II: 473, till *Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor* för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Stockholm den 2 maj 1950.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Rickard Lindström, Sven Larsson, Gränebo, Manerskantz, Ohlon, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Heiding, Sundelin, Rosenberg, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, Einar Persson och Lundgren; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Bergström, Svensson i Grönvik, Andersson i Malmö, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Rubbestad, Ståhl, Bergstrand, Åkerström, Kollberg, Petterson i Degerfors, Persson i Vinberg, Birke och Gustafsson i Stockholm.

R e s e r v a t i o n

av herrar *Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Heiding, Sundelin, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad, Ståhl, Bergstrand, Kollberg* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag och att därför

dels utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 14, som börjar med orden »Kostnaderna för», t. o. m. det stycke på s. 15, som slutar med orden »väckta motioner», bort hava följande lydelse:

»Verkställd granskning av de uppgifter, som åligga samarbetsorganet Ekonomisk Information, ger vid handen, att det i de flesta fall rör sig om uppgifter, som antingen handhavas eller med fördel kunna handhavas av andra myndigheter och institutioner, såväl statliga som enskilda. Otivelaktigt är att här föreligger ett dubbelarbete. Ett ytterligare sådant dubbelarbete skulle bliva följderna vid ett realiserande av föredragande statsrådets förslag, att samarbetsorganet även skall utnyttjas för spridande av goodwill-upplysning om Sverige i utlandet. Ett flertal organ med statsanslag verka som bekant på detta område. Enligt utskottets mening vore det mest rationellt, att samarbetsorganets uppgifter beträffande ekonomiska och andra förhållanden överantvordades åt redan befintliga institutioner, som ha till uppdrag att ombesörja motsvarande verksamhet som speciell arbetsuppgift. Det kan icke vara riktigt, att anslag som avse samma eller likartade ändamål redovisas i olika sammanhang.

Den stränga återhållsamhet, som rådande statsfinansiella läge kräver, utgör vidare ett motiv för sparsamhet med utgifter av detta slag.

Mot ifrågavarande upplysningsverksamhet kunna också resas invändningar av principiell natur. Det torde nämligen kunna råda delade meningar om i vad mån en verksamhet av här angivet slag kan förbliva helt objektiv. Att draga gränsen mellan information och statspropaganda är icke alltid lätt. Även om ur angivna synpunkt någon anmärkning icke kan riktas mot den hittills bedrivna verksamheten, synes det dock önskvärt, att staten icke engagerar sig i en upplysningsverksamhet kring frågor, där vissa motsättningar råda politiska meningsriktningar emellan.

Av det anförda följer, att utskottet i enlighet med yrkandena i motionerna

I: 384 och II: 471, I: 385 och II: 472 samt II: 473 anser sig icke kunna biträda Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. Utskottet föreslår därför, att den av Ekonomisk Information bedrivna verksamheten avvecklas. Enligt vad av propositionen framgår kvarstår å hittills för ändamålet anvisade medel en reservation av 250 000 kronor. Detta belopp synes böra få tagas i anspråk för verksamhetens finansiering under avvecklingstiden.»

dels och utskottets hemställer bort hava följande lydelse:

»att riksdagen må, med bifall til motionerna I: 384 och II: 471, I: 385 och II: 472 samt II: 473, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 83.»